

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

Курсова робота

з дисципліни

Теорія держави і права

на тему:

«Теорія держави і права – базова загальнотеоретична наука»

Виконала:

студентка групи ПР-11

Ломиш Т.М.

Науковий керівник:

доцент, кандидат юридичних наук

Кравчук М.В.

Тернопіль-2017

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Юриспруденція як комплексна суспільна наука.....	5
Розділ 2. Загальна характеристика теорії держави і права.....	9
2.1. Поняття теорії держави і права.....	9
2.2. Предмет та об'єкт теорії держави і права	11
2.3. Функції теорії держави і права.....	13
2.4. Методологія пізнання держави і права.....	14
Розділ 3. Місце теорії держави і права у системі юридичних і суспільних наук.....	18
3.1. Роль теорії держави і права серед суспільних наук.....	18
3.2. Значимість загальнотеоретичної юриспруденції між юридичних наук.....	19
3.3. Значення теорії держави і права у підготовці майбутнього юриста.....	21
Висновки.....	23
Список використаних джерел.....	25

Вступ

Актуальність теми роботи. Одними із ключових проблем в історії людства стали проблеми виникнення, сутності і природи права та держави, а також, безумовно, їх функціонування та тенденції їх розвитку. Саме для того щоб розуміти та успішно розрізнати процеси, які відбуваються у тій чи іншій державі та відповідно правовій системі і виникла така наука як теорія держави і права. Її відносять до фундаментальних, тобто базових наук. Теорія держави і права існує і розвивається як один з найважливіших компонентів складної та цілісної системи знань про суспільство. Знання предмета теорії держави і права дозволяє оцінити її місце в системі суспільних наук.

Слід також зазначити ще одну не менш важливу річ, яка обумовлює саме актуальність даної теми. Отож, теорію держави і права, або ж як ще її прийнято називати загальнотеоретичну юриспруденцію відносять до узагальнюючих наук, тобто до таких, що мають керівне та методологічне значення. Вона є своєрідним підґрунтям для галузевих та міжгалузевих наук. Не менш важливим є те, що всі види юридичних дисциплін вивчають лише окремі частини, структурні елементи системи держави та права. Теорія держави і права відповідно ж зовсім навпаки, адже вона узагальнює всі ті елементи та окремі частини. Саме тому ніяка з юридичних дисциплін, окрім такої як теорія держави і права не в змозі забезпечити цілісне вивчення та пізнання державно-правових явищ.

Об'єкт дослідження – теорія держави і права як базова загальнотеоретична наука.

Предмет дослідження – значення, місце, роль та характеристика дисципліни теорія держави і права.

Мета роботи – розкрити суть та призначення юридичної науки і, відповідно, теорії держави і права як навчальної дисципліни, довести важливість її значення для підготовки майбутнього юриста.

Метою продиктовані **завдання роботи**:

- розкрити поняття «юридична наука» та розглянути її класифікацію;
- подати загальну характеристику теорії держави і права;
- зробити аналіз таких понять як «предмет», «об'єкт», «методи» та «функції» теорії держави і права як науки;
- з'ясувати місце та роль теорії держави і права серед юридичних та суспільних наук;

Джерела дослідження. При написанні роботи використано праці провідних вчених: Г. О. Бірта, Ю. А. Ведернікова, К. Г. Волинки, В. Г. Гончаренка, О. В. Зайчука, М. С. Кельмана, М. В. Кравчука, Н. М. Крестовської, Д. В. Лук'янова, О. В. Петришина, О. Ф. Скакун, В. В. Сухоноса, М. В. Цвіка, Л. М. Шестопалової.

Розділ 1

Юриспруденція як комплексна суспільна наука

Перш ніж говорити про юридичну науку потрібно визначити що означає сам термін «наука». Отож, наука – це сфера діяльності людини, яка спрямована на здобуття нових знань у тій чи іншій галузі. Наука є найвищим щаблем розумового розвитку людини, вершинним і найспецифічнішим досягненням людської культури. Вона може сформуватися тільки за певних умов. Поняття "наука" в цьому специфічному значенні існує лише з часів великих давньогрецьких мислителів Платона й Аристотеля. Та вже в середньовіччі воно було відтиснуте на периферію людського буття. В епоху Відродження науку знову відновили в правах. Відтоді її позиції були непохитними [0, с. 5].

Науки, як ми знаємо поділяються за характером своїх знань на природничі, гуманітарні та технічні.

Тепер, безпосередньо, слід ознайомитися із таким поняттям як «юриспруденція». Її відносять до гуманітарних (суспільних) наук. Існує безліч визначень, які пояснюють та розкривають зміст даного слова. Це зумовлено тим, що є багато вчених-теоретиків, які займаються даним питанням, і тому кожен з них трактує це поняття по-своєму.

М. В. Кравчук визначає юриспруденцію як галузь суспільних знань, яка вивчає право і правові форми організації та діяльності держави і суспільства та ставить собі завдання отримання і переосмислення сутності державно-правових явищ і процесів [8, с. 10].

Юриспруденція - суспільна наука, що вивчає закономірності виникнення й розвитку держави і права, їхні соціальні цінності та роль у суспільному житті людини й держави, а також систему правових норм, які регулюють відносини в суспільстві. Ю. н. складається з загальної теорії держави і права, історії держави і права, історії політичних та правових учень, а також з напрямів усіх галузей права [4, с. 302].

Однак чому ж юриспруденцію відносять саме до суспільних наук, а не до технічних чи природничих? Це пояснюється тим, що вона вивчає взаємозв'язок людини із правовою сферою, тобто як людина розуміє право і державну діяльність, основні процеси правового і державного життя.

Юриспруденція є досить важливою серед всіх суспільних наук. Цю важливість можна пояснити її сферою взаємодії з іншими науками. Так як вона охоплює науки, які розташовані на перетині юридичних та різних суспільних, природничих і звісно ж технічних наук. В такому разі виникають такі дисципліни як соціологія права, філософія права, юридична компаративістика та інші. Вони містять у собі теоретичні знання із двох дисциплін. Наприклад, філософія права – знання і категорії з філософії, поєднані із правовими термінами юридичної науки.

Юриспруденція має певні свої ознаки, які визначають її як науку. Такими основними її рисами є:

- наявність власного предмета і об'єкта дослідження;
- вона має власну методологію, тобто сукупність прийомів, способів та принципів, за допомогою яких досліджуються держава і право, використання котрих сприяє формуванню достовірних знань;
- власна наукова термінологія, тобто система слів і словосполучень за допомогою яких вивчаються держава і право [11, с. 15].

Як і будь-яка наука юриспруденція має свої функції. Функції, як нам уже відомо – це основні напрямки впливу, діяльності на предмет регулювання, в даному випадку, на право та державу.

Виділяють такі основні функції юридичної науки:

1. Теоретико-пізнавальна (виявлення, фіксація і обґрунтування невідомих раніше державно-правових явищ, відкриття, формулювання принципів, напрямків розвитку, закономірностей, тенденцій існуючих державно-правових інститутів тощо);
2. Методологічна (використання підходів, положень юридичної науки, принципів, способів дослідження державно-правових явищ як наукового «інструментарію» для подальшого розвитку юриспруденції та інших наук);

3. Ідеологічна (формування правової ідеології (правова ідеологія – це сукупність науково обґрунтованих правових поглядів), розвиток правової, політичної, моральної свідомості, підвищення загальної та правової культури суб'єктів);
4. Практично-прикладна (спрямування юридичної практики, вироблення пропозицій щодо вдосконалення державно-правових інститутів, сприяння формуванню державної політики, роз'ясненню державно-політичних рішень, розвитку правового виховання);
5. Інтерпретаційна (пояснення сутності державно-правових явищ, причини їх виникнення, зміни, функціонування, структури і функцій);
6. Прогностична (вироблення гіпотез, шляхів подальшого розвитку держави і права, окремих її інститутів) [8, с. 17].

Ці функції можна вважати основними. Саме вони здійснюють найбільший вплив на формування знань про державу та право. Однак виділяють ще інші функції юридичної науки. Вони являються не те щоб додатковими, але допоміжними. Ось, наприклад, можна назвати ще такі функції:

- евристична – глибинні пізнання нового в правовій реальності, відкриття раніше невідомих закономірностей буття держави і права;
- політична – допомога у формуванні правової політики держави, роз'ясненні політичних і законодавчих рішень [12, с. 19].

Юриспруденцію можна також класифікувати на різні види юридичних дисциплін. Класифікація – це розподіл певних речей, у нашому випадку наук, за їх особливими рисами, ознаками на ті чи інші категорії. Отже, існують такі види юридичних дисциплін:

- 1) теоретико-історичні: теорія держави і права, історія держави і права – загальна та вітчизняна, історія вчень про державу і право, а також суміжні з ними дисципліни – філософія права, соціологія права, етнологія права, юридична герменевтика та ін.;
- 2) галузеві (базові, спеціальні і комплексні) дисципліни: конституційне право, цивільне право, кримінальне право, трудове право, сімейне право,

адміністративне право, фінансове право, екологічне право, підприємницьке право та ін.;

- 3) міжгалузеві (організаційні): прокурорський нагляд, організація правосуддя, правоохоронні органи, організація місцевого самоврядування та ін.;
- 4) прикладні дисципліни: кримінологія, криміналістика, судова медицина, судова психіатрія, судова бухгалтерія, правова статистика, оперативно-розшукова діяльність та ін.;
- 5) дисципліни, що вивчають державу і право зарубіжних країн у порівняльному плані: Конституційне право зарубіжних країн (порівняльне конституціознавство), порівняльне правознавство (правові системи світу) та ін.;
- 6) дисципліни, що вивчають міжнародно-правові відносини: публічне і приватне міжнародне право, консульське і дипломатичне право, європейське право та ін. [12, с. 20]

На даний час, юриспруденція як система юридичних дисциплін відіграє чималу роль для громадян України. Я вважаю, що вона є досить розвинутою наукою, адже протягом багатьох років вже сформувалася її структура, функції, об'єкт, предмет та відповідно методи, якими вона керується. Ми використовуємо вже результати багатолітніх досліджень. Звісно, що зроблено вже великий внесок у розвиток правознавства, і здавалося б що можна ще нового винайти. Проте науковці не зупиняються та продовжують досліджувати все більше різноманітних явищ, які пов'язані із такою наукою як юриспруденція. Можливо, у майбутньому виділиться ще одна група юридичної науки.

Розділ 2

Загальна характеристика теорії держави і права

2.1. Поняття теорії держави і права

На мою думку, для того щоб визначити теорію держави і права як науку, перш за все потрібно усвідомити такі поняття як «право» і «держава». Адже саме вони є тими основними складовими елементами, які розглядає загальнотеоретична юриспруденція. Держава та право – базові складові, основні об'єкти дослідження загальнотеоретичної юриспруденції. По сьогоднішній день ведуться дискусії щодо виникнення та співіснування держави і права. Деякі впевнені у тому, що держава виникла швидше, інші ж навпаки вважають право першоосновою всього. Є також ще одна, не менш важлива думка – одночасне виникнення держави і права.

Знову ж таки існує досить велика кількість визначень понять право та держава. Деякі з них, які на мене, є найбільш доцільними:

Держава – це організація політичної влади, яка здійснює ефективний контроль за певною територією та населенням, підтримуючи правопорядок і володіючи прерогативою на застосування примусу [10, с. 14].

Держава – це продукт соціального розвитку, тому з розвитком самого суспільства змінюється держава, її мета та завдання, керівні структури та функції. Відповідно змінюються і погляди на поняття, сутність та призначення держави [2, с. 23].

Держава – це особлива організація політичної влади, що існує в соціально неоднорідному суспільстві і забезпечує його єдність, цілісність і безпеку та здійснює управління загальносуспільними справами на основі права з допомогою спеціального механізму [8, с. 48].

Право являється основним структурним елементом правознавства однак без держави воно не буде функціонувати. Право може вживатись у різних значеннях. Таких як, наприклад, «я маю право» або ж «кримінальне право», чи

«право на свободу слова». Теорія держави і права вивчає всі ці випадки вживання слова «право».

Проте, право у загальному значенні – це соціальний регулятор відносин, побудований на уявленні про справедливість, яке є в певний момент у конкретному суспільстві і має загальнообов'язковий, формально визначений, нормативний характер, встановлений або санкціонований державою (населенням у ході референдуму) і гарантований нею [6, с. 14].

З визначень цих двох понять випливає, що теорію держави і права можна трактувати як науку, що вивчає державно-правові явища та їх взаємодію. Адже загальнотеоретична юриспруденція вивчає ці явища не окремо один від одного, а в їх співпраці. Таким чином, вивчаючи теорію держави і права, ми можемо дізнатися як право залежить від держави і навпаки. Саме ці знання є основою для вивчення подальших дисциплін (галузевих, міжгалузевих тощо).

Однак не слід визначати дану науку лише як пізнання державно-правових явищ. В юридичній літературі існує чимала кількість дефініцій теорії держави і права.

Теорія держави і права - наука, яка встановлює сутність і закономірності розвитку окремих державно-правових явищ, розглядає ці явища у сукупності, з урахуванням існуючих між ними взаємозв'язків, і на цій основі формулює положення та висновки, що охоплюють усю державно-правову дійсність [15, с.12].

Теорія держави і права є фундаментальною юридичною наукою, яка вивчає сутність і найбільш загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування права і держави в їх взаємозв'язку, а також вихідні для всіх юридичних наук поняття [13, с. 17].

Вже багато раз прозвучало таке поняття як «державно-правові явища», однак який його зміст? У моєму розумінні державно-правові явища – це такі процеси, які відбуваються у певний період в державі та праві. До них можна віднести, наприклад, формування державного устрою, реалізацію чи тлумачення правових норм.

Можна виділити ще деякі ознаки теорії держави і права, які відрізняють її від інших наук. До них відносять такі, що вона:

- є юридичною наукою, оскільки вивчає юридичну дійсність як складову соціальної, формулює базові юридичні поняття;
- є загальною наукою, оскільки визначає загальні закономірності та тенденції розвитку та функціонування юридичних явищ і процесів, досліджує лише найбільш істотні проблеми, важливі для юриспруденції в цілому;
- виступає синтетичною (інтегративною) наукою, оскільки спирається не лише на власні наукові здобутки, а й на досягнення інших юридичних наук, узагальнює та синтезує їхні висновки;
- є методологічною наукою, оскільки розробляє систему методів, які використовуються іншими юридичними науками при дослідженні ними їх власного предмета та вирішенні своїх завдань;
- є фундаментальною наукою, оскільки досліджує найбільш глобальні, принципові проблеми держави і права, утворює методологічну і теоретичну базу юриспруденції. Сформульовані нею концептуальні положення призначені для застосування всіма або більшістю юридичних наук [10, с. 5].

2.2. Предмет та об'єкт теорії держави і права

Кожна наука має свій певний об'єкт та предмет дослідження. Вони взаємопов'язані між собою. Однак я вважаю, що об'єкт поняття ширше ніж предмет. Об'єкт – це те що досліджується. Я пропоную такий приклад мого розуміння предмета та об'єкту. Форма держави – це об'єкт дослідження, а відповідно республіка чи монархія – це предмет дослідження. Тобто, на мою думку, предмет – більш конкретне, вужче поняття.

Якщо говорити про об'єкт та предмет саме теорії держави і права, то слід посилатись на праці українських теоретиків. Кожен з них по-своєму визначає ці два елементи, проте, напевно, всі визначення мають щось спільне.

Так як я вважаю об'єкт ширшим поняттям, розпочну саме із нього. Об'єкт пізнання теорії держави і права збігається з об'єктом юридичної науки в цілому [3, с. 4].

Тому, об'єкт теорії держави і права – це держава і право у їхньому нерозривному взаємозв'язку, взаємовпливі, єдності, соціальній цілісності, що служать формами реалізації суспільного управління [8, с. 25].

Предметом теорії держави і права є найбільш загальні закономірності виникнення, буття, функціонування та розвитку держави і права, на основі пізнання яких розробляються фундаментальні проблеми, що мають методологічне значення для галузевих юридичних наук [9, с. 10].

Предмет теорії держави і права є не тільки джерелом дослідження. За допомогою нього ми можемо надати характеристику певним явищам, таким як:

- сутності держави і права;
- загальних рис, що притаманні державі та праву будь-якої правової системи чи державно-правового типу;
- загальних закономірностей виникнення держави і права;
- типів та форм держави і права;
- загальних закономірностей, принципів та механізмів розвитку й функціонування держави і права;
- загальних закономірностей зв'язку держави і права одне з одним та іншими соціальними явищами тощо [13, с. 16].

Таким чином, можна сказати, що у основі дослідження такої науки як теорія держави і права лежить безпосередньо розвиток і функціонування державних явищ, та явищ, які відбуваються у праві. Ні одна із усіх юридичних наук не може вивчити та дослідити право і державу в їх цілісності. Адже, наприклад, галузеві дисципліни вивчають лише конкретну сферу знань. Для кожної вона різна. Так, кримінальне право зосереджує свою увагу на такому понятті як протиправне діяння і кримінальна відповідальність. Трудове право – на правовідносинах. А теорія держави і права вивчає всі ці поняття в їх загальному вигляді.

2.3. Функції теорії держави і права

Як наука та навчальна дисципліна загальнотеоретична юриспруденція виконує чималу роль, яка проявляється через її функції. Функція певної науки, як вже було зазначено вище – це основний напрямок впливу на сфери суспільного життя та на інші суспільні і не тільки процеси. Функції виникають внаслідок дослідження предмету. Вони пов'язані між собою тим, що об'єкт якраз таки визначає напрями впливу науки. Кожна функція теорії держави і права є унікальною та неповторною. Адже всі вони відіграють якусь певну роль. Тому, основними функціями такої науки як теорія держави і права є:

1. Онтологічна – пізнання і пояснення явищ і процесів державного і правового життя суспільства: вивчення в узагальненій формі основ державно-правової системи, пояснення об'єктивних процесів її розвитку.
2. Евристична – глибинне пізнання основних закономірностей розвитку держави і права, відкриття нових закономірностей, збагачення новими знаннями («нарощення» знань).
3. Прогностична – передбачення подальшого розвитку держави і права на основі адекватного відображення його об'єктивних закономірностей.
4. Методологічна – інтеграція досягнень юридичних наук і юридичної практики і створення універсальної юридичної мови, що забезпечує однаковість у класифікації та оцінці явищ фахівцями різних галузей права; виступає як світоглядна філософія, що виросла з розуміння державно-правових явищ.
5. Ідеологічна – ідеологічний плюралізм, тобто вільний вибір теоретико-правових наукових підходів до вирішення питань прогресивного розвитку держави і права, що впливають на правову свідомість громадян і суспільства. Формування національної культури.
6. Прикладна або практично-організаторська – проведення теоретичних узагальнень юридичної практики, внесення рекомендацій для практичного вирішення поточних завдань державно-правового

будівництва, тобто виявленням себе як інструмента перетворення державного і правового життя [12, с. 27-28].

Подані вище функції з упевненістю посідають місце головних для теорії держави і права. Проте деякі науковці, які працюють в галузі юриспруденції виділяють і інші функції. Так як теорія держави і права вивчає державно-правові явища в їх цілісності то однією із таких її функцій є узагальнююча.

Суть такої функції полягає в тому, що теорія держави і права узагальнює всі інші знання з різних юридичних наук. За допомогою цієї функції загальнотеоретична юриспруденція здатна здійснювати такий своєрідний «обмін» знаннями між правовими дисциплінами.

Таким чином, можна побачити, що жодна з функцій не є схожою на іншу. І, тому, наприклад, евристична не може бути пов'язана з ідеологічною. Так як завдання їх зовсім різні. Адже розпізнання різного роду речей потребують відповідно різноманітні функції.

2.4. Методологія пізнання держави і права

Для того, щоб вміло та успішно охарактеризувати методи які використовуються у такій науці як теорія держави і права потрібно спочатку визначити зміст поняття «методологія».

Методологія – це система або ж сукупність прийомів та засобів, які використовуються в певній науці для дослідження тих чи інших явищ. Елементарною частиною методології безпосередньо вважається метод. Метод, на мою думку, це певна кількість етапів, які слід здійснити для того, щоб досягти бажаної мети. Взагалі, існує дуже велика кількість різноманітних методів, за допомогою яких здійснюються наукові дослідження. До таких можна віднести, наприклад, метод аналізу та синтезу. Аналіз та синтез – це речі, на мою думку, протилежні. Адже сутність аналізу полягає в розчленуванні досліджуваного об'єкта на менші частини, елементи, а синтез – це навпаки об'єднання тих частинок. Не можна не згадати також метод узагальнення. Саме його ми використовуємо ледь не щодня, роблячи висновок про певні події чи

явища. Метод порівняння теж відіграє не менш важливу у роль у повсякденному житті. Суть його полягає у тому, що ми зіставляємо ті чи інші предмети або процеси, шукаємо спільності та відмінності між ними. Метод аналогії проводиться на основі знаходження спільних рис між об'єктами дослідження. Коли схожості знайдено, можна вирішувати ту чи іншу справу за допомогою цього методу.

Методологія теорії держави і права – це система концептуально-теоретичних підходів (методів) до явищ держави і права, реалізованих на основі знань про закономірності їх застосування за допомогою сукупності юридичних понять і категорій [12, с. 29].

Якщо ж звертатися до методів дослідження держави і права (державно-правових явищ), то слід відмітити, що тут використовують спеціальні методи. Вище названі мною методи слугують базою для спеціальних прийомів, які використовують для вивчення теорії держави і права.

Методи теорії держави і права – це відповідні способи (підходи), що дають змогу з'ясувати й отримати знання про основні поняття та категорії юриспруденції, загальні та специфічні закономірності виникнення, розвитку й функціонування держави і права. За допомогою цих методів впорядковується необхідний науковий або навчальний матеріал для його подальшої систематизації й узагальнення [7, с. 12].

Такими методами є:

- Діалектичний (вивчення правових явищ у їх багатогранності і зв'язку. Застосування цього методу передбачає використання законів діалектики та філософських категорій: перехід кількісних змін у якісні; єдності і боротьби протилежностей; зміст і форма; заперечення заперечення; свобода й відповідальність; історичне і логічне; випадковість і дійсність...);
- Метафізичний (вивчення держави і права як інститутів, які існували, існують і будуть існувати незалежно від волі людини, вічно, незмінно, поза зв'язком і розвитком);

- Історичний (завдяки цьому методу здійснюється аналіз історичного розвитку держави і права, висвітлюється держава і право послідовно, в хронологічному порядку);
- Конкретно-соціологічний (полягає в дослідженні державно-правових явищ в зв'язку з іншими явищами суспільного життя шляхом з'ясування думки суспільства через тестування, телефонні опитування, аналіз статистичних, архівних даних, анкетування тощо);
- Нормативно-догматичний (полягає у вивченні самих правових явищ, юридичних норм в їхній догматичній сутності, їх зовнішній обробці і класифікації);
- Порівняльно-правовий (завдяки цьому методу встановлюється тотожність чи відмінність порівнюваних правових явищ, здійснюється зіставлення їх подібних рис, характерних ознак, що забезпечує вияв історичної послідовності розвитку, взаємозв'язків і на цій основі створюється можливість класифікувати правову матерію. Формулювати висновки за аналогією);
- Формально-юридичний (суть полягає в описі державно-правової практики, зовнішніх ознак держави і права як абстрактних категорій без взаємодії з іншими суспільними явищами);
- Функціональний (цей метод використовується у з'ясуванні змісту функцій держави і права, що забезпечує більш глибоке пізнання сутності державно-правових явищ, механізмів їх взаємовпливу, пошуку напрямків їх удосконалення і підвищення ефективності);
- Статистичний (суть полягає у зібранні і вивченні кількісних змін у державно-правовому житті та встановленні, на основі обробки цих масових цифрових спостережень, характерних закономірностей, аналізу державно-правових явищ, які відрізняються повторністю);
- Правового моделювання (передбачає створення, на основі пізнання державно-правових явищ, процесів, ідеальних моделей держави і права, зокрема форми держави, нормативно-правового акту, тощо);

- Правового експерименту (передбачає апробацію, перевірку, пошук емпіричних даних, прогнозів, гіпотез, характеристик у менших масштабах для встановлення ефективності й отримання достовірних результатів метою їх подальшої реалізації) [8, с. 39-43].

Отже, можна зробити висновок, що існує безліч методів за допомогою яких здійснюється дослідження державно-правових явищ. Кожен з них підходить для окремого процесу. Так, наприклад, формально-юридичний метод слугує для дослідження законодавства, яке діє в державі на даний момент, тобто чинного законодавства. Статистичний підходить для фіксування, наприклад, звернень до поліції, або ж подання скарг. Ці методи є унікальними, адже застосовуються саме у такій науці як теорія держави і права. Загальнотеоретична юриспруденція використовує й загальні методи, які були вказані вище (аналізу, синтезу, тощо), однак все ж більшу роль відіграють спеціальні методи, створені конкретно для теорії держави і права, тобто для дослідження державно-правових явищ. Саме вони допомагають правильно і чітко віднайти істину у певному об'єкті або процесі. Методи слугують не тільки для дослідження вже існуючих явищ, а й для винайдення нових. Вони створені для розвитку науки, для того, щоб можна було впевнено та успішно віднайти закономірності виникнення, у даному випадку, правової матерії.

Розділ 3

Місце теорії держави і права у системі юридичних і суспільних наук

3.1. Роль теорії держави і права серед суспільних наук

Перед тим як визначити місце та роль теорії держави і права серед суспільних наук, потрібно розуміти термін суспільна наука. На мою думку, суспільна або ж гуманітарна наука – це така наука основним предметом (об'єктом) розгляду і дослідження якої є людина та її взаємодія з різними сферами життєдіяльності. До таких наук відносять: історію, соціологію, політологію, філософію, мову, культурологію та відповідно юриспруденцію до якої і входить теорія держави і права. Взагалі теорія держави і права тісно співпрацює із суспільними науками.

Для прикладу можна взяти співвідношення теорії держави і права і філософії. Тут слід відмітити, що у науковому обігові теорії держави і права знаходяться філософські категорії: сутність, зміст і форма, частина і ціле, можливість і дійсність, система і структура [12, с. 35]. У філософії також є досить велика кількість методів, які використовує теорія держави і права для дослідження державно-правових явищ. Однією з найкращих форм взаємодії теорії держави і права та філософії є дисципліна «філософія права». Це своєрідне поєднання знань, взятих із загальнотеоретичної юриспруденції та філософії. Філософія права вивчає правову матерію відповідно до філософських методів та принципів.

Ще одним прикладом є зв'язок теорії держави і права з соціологією. Соціологія – це в загальному наука про суспільство та суспільні процеси. Соціологія так само як і філософія взаємодіє із теорією держави і права. Вона використовує соціологію вже тому, що право служить важливим інструментом управління людьми різних соціальних шарів, що соціологічні експерименти важливі для підвищення соціальної ефективності норм права, способів удосконалення державного апарату, пізнання причин і умов правопорушень, вивчення рівнів правосвідомості, соціальної структури та ін. [12, с. 37]. Відповідно виникає така наука як соціологія права. Однак соціологія права на

відміну від філософії права вивчає правове життя суспільства більш конкретно. Вона зосереджує увагу на практичних діях суб'єктів життєдіяльності.

Теорія держави і права також пов'язана із політологією. Політологія виступає наукою, яка вивчає політичне життя суспільства, всі політичні явища, які існують у державі. Завдяки теорії держави і права можна прослідкувати взаємозв'язок держави та політики. А політологія допомагає визначити місце держави у політичній системі суспільства.

Культурологія – одна із суспільних наук. Культурологія – наука, яка вивчає виникнення та розвиток культури людства. Теорія держави і права зазнає постійного впливу культурології, що виявляється при аналізі всіх проблем, і особливо яскраво – при вивченні процесу зближення і взаємозбагачення національних правових систем і їх узгодження з міжнародним правом [12, с. 39]. Внаслідок взаємодії теорії держави і права та культурології виникло таке поняття як «правова культура». Правова культура відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні майбутнього юриста. Під нею розуміють сукупність цінностей, які вже досягнуті людством у процесі його існування та відповідно розвитку.

3.2. Значимість загальнотеоретичної юриспруденції між юридичних наук

Юридична наука або ж правознавство, як вже зазначалося у попередніх розділах – це галузь суспільних знань, яка вивчає право і правові форми організації та діяльності держави і суспільства та ставить собі завдання отримання і переосмислення сутності державно-правових явищ і процесів [8, с. 10].

Теорія держави і права належить до теоретико-історичних наук. Окрім цього виду є ще галузеві, міжгалузеві, прикладні та інші дисципліни. Якщо говорити про місце, яке посідає теорія держави і права серед інших юридичних наук, то слід сказати, що вона відіграє чималу роль. Теорію держави і права можна тісно поєднувати із історією держави і права. Так як загальнотеоретична

юриспруденція вивчає державно-правові явища в узагальненому вигляді, то історія держави і права вивчає їх у розвитку. Прикладом може слугувати форма держави. Теорія держави і права вивчає зміст і суть форми держави і її структурних елементів, тобто форму правління, державний устрій та державний режим. Історія держави і права вивчає як змінювалась форма держави протягом століть в тій чи іншій країні.

Якщо звертатись до взаємозв'язку теорії держави і права та галузевих дисциплін, то можна прослідкувати їх одночасний вплив. Так, вивчивши поняття загальнотеоретичної юриспруденції, можна з легкістю приступати до здобуття знань у галузі конституційного, кримінального, цивільного, адміністративного чи іншого права.

Теорія держави і права посідає чільне місце у системі юридичних наук. Вона дає найширші за обсягом і найглибші за змістом знання про державно-правові явища. Ці знання фіксуються у поняттях і теоретичних конструкціях, що є найбільш загальними та абстрактними у порівнянні з поняттями інших юридичних наук [5, с. 15].

Теорія держави і права не може дати точних висновків, але вона дає нам узагальнюючі висновки. Такі, які не дасть жодна дисципліна.

Теорія держави і права є базовою загальнотеоретичною наукою. Саме тому, вона є найбільш важливою серед усіх інших юридичних наук. Цю її важливість можна пояснити через її суть. Отож, суть теорії держави і права полягає у вирішенні, як мінімум, двох комплексних завдань:

- Побудова логічно завершеної системи понять, які лежать в основі всіх спеціальних юридичних (галузевих) наук, і узагальнення результатів всіх цих наук в одне гармонійне ціле, просякнуте зовнішньою і внутрішньою єдністю;
- Вивчення і вдосконалення методів, за допомогою яких розробляються спеціальні науки [7, с. 9].

3.3. Значення теорії держави і права у підготовці майбутнього юриста

Існують такі види юридичної професії як: суддя, прокурор, адвокат, нотаріус, юрисконсульт. Всі вони потребують вивчення правової матерії. Для того, щоб її усвідомити та отримати професію юриста, відповідно потрібно здобути вищу юридичну освіту. Взагалі, юрист – це фахівець, професіонал у правовій сфері. Тому він повинен мати не тільки знання, які стосуються певної галузі права, а й знання, які є базовими та фундаментальними. Джерелом саме таких знань і виступає така дисципліна як теорія держави і права. Адже вона вивчає право і державу в цілому, їх взаємодію. Перед тим як вивчати галузеві науки, будь-якому юристу потрібно знати основи юриспруденції. Недаром теорію держави і права називають азбукою юриспруденції. Адже у ній записані усі фундаментальні речі, без яких неможливе подальше вивчення інших дисциплін. Наприклад, для того, щоб вивчати цивільне право чи іншу галузеву науку потрібні знання із теорії держави і права. Так як саме загальнотеоретична юриспруденція навчає таких понять як норма права, нормативно-правовий акт, правові відносини тощо.

Звісно, що ведуться дискусії щодо того, чи потрібна теорія держави і права слідчому або ж адвокату. Ставиться таке питання як важливість даної дисципліни для різних видів юридичних професій. Навіть порівнюють значимість теорії держави і права з будь-якою галузевою чи міжгалузевою наукою. Наприклад, що є більш важливим для слідчого спеціально-прикладні чи теоретико-історичні дисципліни? Звичайно, що такі науки як кримінологія та криміналістика лежать в основі діяльності слідчого. Однак все ж теорія держави і права дає базу цим наукам. Не знаючи елементарних юридичних понять, які ми вивчаємо з допомогою загальнотеоретичної юриспруденції, напрочуд важко переходити до здобуття знань у різних галузях права.

Я вважаю, що будь-який юрист, незалежно від того, яку саме посаду він займає повинен оперувати такими поняттями як «право», «норма права», «нормативно-правовий акт», «правовідносини», «державна» та інші, значення

яких записано у теорії держави і права. Він повинен не тільки знати їх визначення, а й розуміти та усвідомлювати їх зміст, ознаки, функції тощо.

Теорія держави і права – базова загальнотеоретична наука, саме так звучить тема даної курсової роботи. І не дарма, адже вона справді являється фундаментом знань юриста. Якщо б постало питання про те, яка наука є найважливішою серед усіх юридичних дисциплін у підготовці майбутнього правника, то можна з упевненістю віддати першість теорії держави і права.

Висновки

Отже, підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що юриспруденція як суспільна наука відіграє чималу роль у формуванні правової свідомості людини. Вона поділяється на галузеві та міжгалузеві, теоретико-історичні, спеціально-прикладні та науки, що вивчають державо і право в порівняльному характері. Кожна з них містить свої дисципліни, які мають певний об'єкт, предмет, мету, методи та функції.

Теорія держави і права належить до теоретико-історичних юридичних наук. Вона вважається базою для всіх інших. Ця дисципліна відрізняється від інших тим, що основним її завданням є вивчення державно-правових явищ у їх взаємодії. Теорія держави і права має ряд функцій, які вона виконує. Це і прогностична, евристична, онтологічна, прикладна, і звісно методологічна. Безумовно як і будь-яка сформована наука загальнотеоретична юриспруденція має свій предмет та об'єкт, яким є держава та право у всій різноманітності. Особливістю цієї науки є те, що вона вивчає не тільки вітчизняні державно-правові явища, а й всесвітні. Наприклад, джерела права усіх країн чи правові системи світу. Для дослідження цих питань теорія держави і права використовує певні методи. До них можна віднести як загальні – синтез, аналіз, аналогія, узагальнення, так і спеціальні, які використовуються тільки в розкритті явищ, пов'язаних із правовою матерією та державою. Спеціальними методами є: порівняльно-правовий, історичний, метафізичний, нормативно-догматичний, функціональний, метод правового експерименту, статистичний, метод правового моделювання, діалектичний та інші. Знову ж таки жоден з цих методів не є схожим один на одного. Кожен з них має своє цільове призначення.

Місце теорії держави і права серед суспільних та юридичних наук пояснюється її широким спектром вивчення різноманітних проблем, що стосуються державно-правових явищ. Вона, безумовно, посідає перше місце серед юридичних наук. Адже теорія держави і права є базовою теоретико-історичною наукою. Слово «базова» можна пояснити ще як «основна». Тобто

така, без якої важко вчити наступні науки. Вона є першою сходинкою у здобутті професії юриста.

Також варто взяти до уваги, що знання, набуті під час вивчення теорії держави і права, допомагають зрозуміти майбутнім правникам суть основних принципів юридичної техніки, без яких неможлива професійна діяльність у правовій сфері. Усвідомлення таких понять як правозастосовна, правотворча та інтерпретаційна діяльності, які є видами юридичної діяльності, слугує важливою умовою для досягнення мети та завдань, які постають перед юристами-професіоналами.

Таким чином, знання, які отримує студент під час вивчення теорії держави і права формують його правову культуру та виховують у ньому коректне ставлення до чинного законодавства.

Отже, теорія держави і права – одна з найголовніших юридичних наук, яка має значний вплив на формування професійних навичок юриста. Тому, якщо ми хочемо бути висококваліфікованими спеціалістами у галузі права, теорія держави і права, безумовно, допоможе нам цього досягти.

Список використаних джерел

1. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. / Г.О. Бірта, Ю.Г. Бургу. – Київ: «Центр учбової літератури», 2014. – 142с.
2. Ведерніков Ю. А. Теорія держави і права: навч. посіб. / Ю.А. Ведерніков, А.В. Папірна. – Київ: Знання, 2008. – 333с.
3. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. / К. Г. Волинка. – Київ: МАУП, 2003. – 240с.
4. Гончаренко В. Г. Юридичні терміни: тлумачний словник / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова. – Київ: Либідь, 2004. – 320 с.
5. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – Київ: Юрінком Інтер, 2006. – 688с.
6. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права: підручник / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин. – Київ: Кондор, 2006. – 477с.
7. Кравчук М. В. Проблеми теорії держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. – 3-тє вид., змін. й допов. / М. В. Кравчук. – Тернопіль: Економ. думка, 2016. – 420 с.
8. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – вид. 3-є, переробл. й доповн. / М. В. Кравчук. – Тернопіль: ТЗОВ «Тернограф», 2013. – 608 с.
9. Крестовська Н. М. Теорія держави і права: елементарний курс / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвєєва. – Харків: ТОВ «Одіссей», 2008. – 432 с.
10. Лук'янов Д. В. Теорія держави і права: посіб. для підготовки до держ. іспитів / Д. В. Лук'янов, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський. – Харків: Право, 2015. – 204 с.
11. Петришин О. В. Теорія держави і права: підручник / О. В. Петришин, В. С. Смородинський, С. П. Погребняк. – Харків: Право, 2015. – 368 с.
12. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник / О. Ф. Скакун. – Харків: Еспада, 2006. – 776 с.
13. Сухонос В. В. Теорія держави і права: підручник / В. В. Сухонос . – Суми: Університетська книга, 2014. – 544 с.

14. Цвік М. В. Загальна теорія держави і права: підручник для студ. юрид. вищ. навч. закл. / М. В. Цвік, О. В. Петришин та ін. – Харків: Право, 2009. – 584 с.
15. Шестопалова Л. М. Теорія держави і права: навч. посіб. / Л. М. Шестопалова . – Київ: Паливода А. В., 2012. – 255 с.